

УДК 373.2.015.3:17.022.1

**СПЕЦИФІКА ВЗАЄМОДІЇ ДОРΟΣЛОГО І ДИТИНИ ДОШКІЛЬНИКА
У ПРИЙНЯТТІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ В УМОВАХ СІМ'Ї**

Токарева Л.Д.

молодший науковий співробітник лабораторії психології дошкільника

Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України

orcid. org/ 0000-0002-8162-6544

У статті представлена проблема становлення ціннісних орієнтирів у дошкільників в умовах сім'ї. Зроблено акцент, на тому, що саме сім'я – є першоосною суспільства, де проявляються індивідуальні особливості кожного із батьків, їх дітей. У статті представили чотири яскраво виражених типи вищої нервової діяльності: сангвінік, холерик, флегматик і меланхолік. У статті дали пояснення батькам, що це розширить інформаційне поле знань про індивідуальні особливості кожної дитини, допоможе спрямувати їх на розкриття потенційних можливостей своєї дитини, допоможе правильно підібрати до неї потрібний підхід та дасть можливість постійного психолога – педагогічного супроводу, що збереже психічне та фізичне здоров'я дитини.

Ключові слова: ціннісні орієнтири, сім'я, дошкільник, сангвінік, холерик, флегматик, меланхолік.

Токарева Л.Д. Специфика взаимодействия взрослого и ребенка дошкольника в принятии ценностных ориентиров в условиях семьи.

В статье представлена проблема становления ценностных ориентиров у дошкольников в условиях семьи. Сделан акцент на том, что семья - это первооснова общества, где проявляются индивидуальные особенности каждого из родителей и детей. В статье представлены четыре ярко выраженных типа высшей нервной деятельности: сангвиник, холерик, флегматик, меланхолик. В статье дали объяснения родителям, о том, что это расширит информационное поле знаний об индивидуальных особенностях каждого ребенка. Поможет направить их на раскрытие

потенциальных возможностей своего ребенка, поможет правильно подобрать к нему нужный подход и даст возможность постоянного психолого - педагогического сопровождения, которое сохранит психическое и физическое здоровье ребенка.

Ключевые слова: ценностные ориентиры, семья, дошкольник, сангвиник, холерик, флегматик, меланхолик.

Tokarieva L.D. Specificity of interaction adult and preschool child in accepting valuable orientations in family conditions.

The article highlights the problem of setting benchmarks for preschoolers in a family setting. Emphasis is placed on the fact that it is the family that is the primary basis of a society where the individual characteristics of each parent, their children are manifested.

The article emphasized the responsibility of parents for the future, for what arsenal of spiritual, moral values they equip it for the future. Emphasis was placed on the psychological characteristics of the preschooler in his emotional sphere, which is shaped by the living conditions that adults in the family create for him.

The article emphasized the importance of preschool age, as a special period, the intensive development of all mental processes, in the development of the child's personality.

The article presents four pronounced types of higher nervous activity: sanguine, choleric, phlegmatic and melancholic. The article explains of these types of temperament, which will expand to parents the information field of knowledge about the individual features of each child, will help to direct them to discover the potentialities of their child, will help to choose the right approach to it and will provide the possibility of constant psychological and pedagogical support, which will preserve mental and physical support child's health.

Key words: value benchmarks, family, preschooler, sanguine, choleric, phlegmatic, melancholic.

Актуальність дослідження та постановка проблеми. Майбутнє нашого суспільства багато в чому залежить від того, з якими цінностями, з

якими моральними принципами увійдуть в життя наші діти сьогодні. Проблема ціннісних аспектів актуальна для дитини саме дошкільного віку, як фактору її повноцінного психічного, гармонійного та всебічного розвитку. Ціннісні орієнтири є найважливішою складовою у формуванні особистості, дякуючи тому, що вони є регулятором взаємин між дорослими та дітьми, які проникають в усі сфери життя, формуючи свідомість дитини і визначаючи її поведінку.

У кожній державі існує своя система моральних цінностей, принципів, норм і правил поведінки, додержання яких важливе для його існування. Згодом, кожна сім'я по – своєму трансформує, передає і застосовує ті чи інші цінності в своєму домі. І, саме сімейні цінності будуть визначати зміст виховання дитини у колі сім'ї.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Становлення особистості, становлення ціннісних орієнтирів, формування і розвиток дитини сьогодні, обумовлені соціальними впливами, характером суспільства, в якому вона живе, атмосферою сім'ї, потенціалом батьків, світом її розваг, інтересів, звичаїв та традицій. Головним джерелом ціннісних орієнтацій дитини науковці Божович Л.І., Бодальов А.А., Виготський С.Л., Гіппенрейтер Ю.Б., Запорожець О.В., Корчак Я., Ельконін Д.Б., Котирло В.К., Кулачківська С.Є., Ладивір С.О., Лісіна М.І., Мухіна В.С., Співаковська А.С., Петровський В.А., Титаренко Т.М. та ін. визначають сім'ю.

Науковці впевнені в тому, що поведінка і відношення до оточуючих, перш за все, залежить від морального клімату в сім'ї, поглядів і вчинків батьків, характеру спілкування, взаємин і взаємодії між членами сім'ї. Вони зазначають, що сім'я – це першооснова суспільства, де виявляються індивідуальні особливості кожного із батьків і їх дітей. Реалізуються їх природні потреби, формуються мотиви поведінки як критерії розвитку особистості.

Саме у сімейному осередку, вважають вищезгадані науковці, через бесіди з близькими, дякуючи сімейним традиціям, дитина починає пізнавати

суть таких моральних понять, як добро і зло, чуйність і дбайливість, працьовитість і старанність, співчутливість і обов'язок тощо. Автори зауважують, що в дошкільному віці можна розвивати і виховувати в дітях і відповідальність за власну поведінку, і дисциплінованість, і організованість, і почуття товарищескості, і взаємодопомоги, вміння виявляти співчуття і доброзичливість — усі ті якості, без яких неможливо сформувати почуття колективізму та взаємодопомоги.

Формулювання мети статті. На нашу думку, міри впливу, методичні прийоми, якими користуються наші батьки, не завжди дають змогу розкритися особистісним можливостям дитини. Не завжди вони розуміють відповідальність перед своїми дітьми. З огляду на це, ми пропонуємо вирішувати виховні проблеми і проблему становлення ціннісних орієнтирів, застосовуючи психолого – педагогічний супровід особистості дитини на всіх етапах її розвитку. По суті психолого-педагогічний супровід – це збереження психічного та психофізичного здоров'я, сприяння процесу соціалізації та засвоєння соціальних цінностей і механізмів життєтворчості. Супровід, це завжди взаємодія і співпраця дорослих з дитиною, яка спрямовує її на самопізнання, пошук шляхів розуміння внутрішнього світу та системи міжособистісних стосунків.

Ми впевнилися, у тому, що моральний розвиток, нагромадження моральних понять у дошкільника відбуваються правильно лише тоді, коли дорослі враховують індивідуальні та вікові особливості дітей. Для того щоб пояснити дитині про ті чи інші правила норм поведінки, донести певні цінності дитині, дорослому важливо знати, як знайти той «ключик», щоб враховуючи індивідуальні та вікові особливості.

Як же правильно спрямувати процес нагромадження і прийняття моральних понять, ціннісних орієнтирів у дошкільників? Без врахування її індивідуальних та вікових особливостей нам не обійтись. Досконале знання і врахування індивідуальних особливостей дитини дошкільного віку є однією з важливих вимог при становленні ціннісних орієнтацій в умовах сім'ї. До

уваги батьків пропонуємо взяти інформацію про те, що дошкільний вік особливий період, інтенсивного розвитку всіх психічних процесів. Він є найбільш чутливим у становленні особистості дитини дошкільного віку, формуванні її інтелектуальної, емоційно-вольової і моральної сфер. У кожній дитині свій темперамент, у кожній свій набір різноманітних якостей, визначений генотипом, від якого залежать потенційні можливості до тієї чи іншої діяльності. Щоб вчасно висвітлити і передати своїй дитині сімейні цінності, моральні цінності, ті орієнтири, які згодом, будуть дороговказом в її житті батьків важливо озброїти знаннями про неповторне поєднання властивостей темпераменту і особливостей характеру, бо кожна дитина дошкільного віку по різному сприймає, усотує і привласнює ці цінності. Спочатку нагадаємо, що під психологічним складом особистості психологи розуміють неповторне поєднання властивостей темпераменту, характеру, а також особливості розуму, нахилів, здібностей. Для того щоб дитина вирости розумною, чуйною, сміливою, чесною, справедливою і обов'язково щасливою, тобто такою, якою ми хотіли б її бачити в майбутньому, ми сьогодні задаємося питанням, як саме виховувати ту чи іншу дитину з певним типом темпераменту? І, як налагоджувати взаємини в сім'ї, щоб вони були більш оптимальними до цілей виховання?

Виклад основного матеріалу статті. Під темпераментом психологи розуміють природні особливості поведінки, типові саме для даної людини і які проявляються в динаміці, тонусі і урівноваженості реакцій на життєві події. Індивідуальні особливості дитини пов'язані з типом її нервової діяльності, які є спадковими. І.П. Павлов в своїй роботі про вищу нервову діяльність виявив основні властивості нервових процесів: збудження і гальмування. На основі вивчення цих процесів він визначив чотири яскраво виражених типи вищої нервової діяльності, які і пропонуємо розглянути: *сангвінік, холерик, флегматик і меланхолік.*

Аналіз цих темпераментів розширить інформаційне поле знань батьків про саме головне – індивідуальні особливості кожної дитини і по – друге,

допоможе спрямувати батьків на розкриття потенційних можливостей своєї дитини, по – третє, допоможе правильно підібрати до неї потрібний підхід, в – четверте, - дасть можливість постійного психолого – педагогічного супроводу, що збереже психічне та фізичне здоров'я дитини.

Отож, *дитина – сангвінік*, найбільш жвава, рухлива, урівноважена, життєрадісна, з живим і відкритим поглядом. Вона швидко переключється з однієї діяльності на іншу, з веселих розваг швидко переключється до серйозної праці або якоїсь іншої діяльності. Швидко адаптуються до умов в різних колективах, до різних умов життєвого простору, добре налагоджує нові контакти, з будь – якими незнайомими однолітками, знаходячи собі друзів. Такій дитині все цікаво, вона вникає в усі сторони життя у сім'ї, приймає участь в різних її сферах. Такого темпераменту діти працелюбні, витримані, але їм властивий розмірений ритм життя. Особливість сангвініків – неможливість довго зосереджуватись на одному об'єкті, їм постійно потрібна нова інформація, присутність новизни будь – чого, бо одноманітність знижує її увагу, що впливає на загальну її працездатність.

Почуття у дітей сангвініків легко виникають і також легко і швидко змінюються. При відсутності серйозних цілей, глибоких думок, творчої діяльності у таких дітей виробляється поверхове ставлення до життя. Таким дітям потрібне особливе почуття любові, тепле і співчутливе ставлення до дитини. Саме такий підхід викликає у неї любов і довіру до батьків, а це найголовніше для сприятливого впливу на сангвініка. І, навпаки, якщо хоч один з батьків відштовхне від себе таку дитину своїм педантизмом, механічним, бездумним застосуванням правил поведінки, грубістю, криком, принижуючою посмішкою, то це може викликати у неї роздратування, жадобу протиріччя і протидії, боротьбу, впертість і тоді не варто буде чекати від неї чогось доброго, бо помилки, допущені в вихованні дитини, погано позначаються на подальшому її житті. Протидія негативним вчинкам повинна бути щодо сангвініка не різкою, а м'якою, обережною.

Щодо дитини холеричного темпераменту, яка має свої відмінності: вона енергійна, активна, гарячкувата, вразлива, емоційна, уперта, запальна і самолюбива, але швидко відхідлива. Часто складає враження зарозумілої дитини, швидка, в своїй діяльності, але не має витримки. За будь – яку справу вона береться активно, с захопленням, але потім швидко втрачає інтерес до розпочатої справи, не доводячи її до кінця. Адаптація до нових умов життя проходить у таких дітей – безболісно. Вміє добре налагоджувати нові контакти, має багато друзів. Своєю гарячністю, неспокійністю, сварливістю такі діти постійно створюють і потрапляють у конфліктні ситуації, але дуже швидко прощають образи. В сім'ї і в дитячому колективі така дитина намагається встановлювати свої порядки, розбирає сварки і вимагає підкорення собі. Іноді їх сміливість призводить до ризикованих вчинків.

Щоб налагодити стосунки з дитиною – холериком, одного авторитету батьків і застосованих покарань замало. Супровід стосовно до таких дітей повинен зводитися до того, щоб ставити до них незаперечні вимоги. Важливо зміцнювати гальмівні процеси, а її невгамовну енергію і активність переключати на посильну і потрібну, важливу і корисну працю або діяльність. Батькам таких дітей, важливо контролювати виконання завдань і вимагати від дитини доведення початої справи до кінця. Таким дітям слід ставити більш складні задачі, уміло спираючись на їх інтереси. Твердість, послідовність вимог і їх справедливість повинні привести до позитивних наслідків. Якщо батьки домагаються підкоренню вимог до дитини по – дружньому, то для неї батьки перетворяться в найбільш відданих друзів.

Стосовно дитини *флегматичного темпераменту* – можна сказати, що вона спокійна, малорухлива, млява, задоволена оточуючим. Нові форми поведінки у флегматика виробляються повільно, але є стійкими. Їй потрібен певний час, щоб правильно відреагувати на ту чи іншу дію. Вона не може швидко включитися в незнайому діяльність, важко переключитися з одного виду діяльності до іншого. Але доручену справу завжди доводить до кінця. З

оточуючими підтримує рівні стосунки. Зважаючи на темперамент дитини – флегматика, адаптація до нових умов життя відбувається повільно, з деякими труднощами, що може вплинути іноді на її самопочуття. Характерною для таких дітей є уповільнена реакція на новизну. Включення в нову діяльність може викликати розгубленість, переляк тощо.

Навички і звички у такої дитини виробляються повільно, але вони відрізняються міцністю і тривалістю, проте вони працездатні і працелюбні діти. Навчати таких дітей швидкості у справах дуже важко, зате легко сформувати витримку і стійкість, і цим батькам слід скористатись. Вона не одразу може спрямовувати свою увагу, але трохи згодом входить в нормальний ритм роботи і вже в силах довести справу до логічного кінця.

У взаєминах з однолітками така дитина доброзичлива, поступлива, терпляча, вона ніколи нікого не образить першою, реагує на все, ніби байдуже. Але це тільки зовнішня байдужість і її переживання бувають дуже глибокі. Їм характерне уникнення конфліктних ситуацій. Стосовно дітей – флегматиків, батькам слід пам'ятати про такі риси характеру, як стриманість, розсудливість, які іноді батьки приймають за байдужість, апатію, безініціативність, лінощі. Тому слід дуже ретельно вивчати особливості своєї дитини в різних ситуаціях та в різних видах діяльності і саме головне, не робити поспішних висновків. До цієї дитини потрібен особливий підхід. Таку дитину завжди потрібно тримати в стані неспокою. Головне – це за допомогою різних цікавих заохочень перемагати у неї лінощі і апатію. Обов'язковою складовою у вихованні дитини – флегматика є потреба в звичайній батьківській увазі, задушевній розмові в обговоренні сімейних новин або справ. Це зближує батьків і дітей дає можливість дитині відчути свою причетність до спільних сімейних справ.

Діти меланхолійного темпераменту мало активні, нетовариські, замкнуті, сором'язливі дуже вразливі і образливі. При знайомстві з новими дітьми довго звикають до них, до нових умов перебування, часто сумують і нудьгують за батьками в новому колективі однолітків. І цей період адаптації

може затягнутися надовго. Тому, так важливо, знаючи про це, батьки можуть полегшити входження до нового колективу, нових умов, завчасно подбавши про це, спеціально готуючи дитину до очікуваних змін.

Дитині – меланхоліку важко довго на будь – чому зосередитись. Ззовні, дивлячись на таку дитину можна сказати, що вона мляво реагує на оточуючих і оточуюче середовище, ніби виявляє байдужість, але насправді, така дитина завше за все дуже чутлива, вміє глибоко мислити, але часто зациклена на своїх труднощах. В цьому випадку батькам слід бути особливо уважними, делікатними приділяючи таким дітям особливу увагу, створюючи умови, які викликать у них більше позитивних емоцій.

Меланхоліка дратують і жарти, і насмішки, і навіть ласка, бо дитина бачить і відчуває все в темних тонах, нікому не довіряє, усім вона не задоволена, усього цурається, на все і на всіх скаржиться. Часто буває впертою і капризною. Їй властива нерішучість. Взагалі такі діти несамостійні. Дітей меланхолійного темпераменту часто не люблять інші діти. Батьки повинні розуміти, що для сприятливого впливу на таку дитину – потрібне почуття любові до неї. Любити її будь – якою, такою якою вона є. Батьки можуть багато зробити для виховання і розвитку такої дитини взявши на озброєння доброзичливість і справедливість.

Висновки і перспективи наукових пошуків. Отже, аналізуючи типи темпераменту, маємо сказати наступне, що той чи інший тип темпераменту у чистому вигляді у дітей і загалом у людей зустрічається дуже рідко. У більшості це буває поєднання двох, трьох, і навіть чотирьох видів темпераменту, при чому один якийсь зазвичай переважає. Тому дуже важливо розвивати у дитини найбільш позитивні риси і сангвініка, і холерика, і флегматика, і меланхоліка.

Враховуючи всі ці типи темпераменту батьки зможуть краще побачити і усвідомити деякі свої помилки, з якими зіткнулися на своєму шляху у вихованні своєї дитини. Звісна річ, батьки більш конкретно зрозуміють, як краще поводити себе в тій чи іншій життєвій ситуації або, принаймні, бути

готовими, налаштувати себе до змін деяких своїх виховних методів, а також бути готовими до створення більш сприятливого емоційного середовища у розвитку дитини.

Зробили важливий висновок, що у процесі виховання дитини дуже важлива участь обох батьків, тата і мами. Батьківством слід оволодівати, батьківству слід навчатися, долаючи різні перепони: утому, роздратованість, поганий настрій. В ідеалі у батьків повинно сформуватися відповідальне ставлення до процесу передачі ціннісних орієнтирів, до процесу формування і прийняття ціннісних орієнтацій, бо діти - це наше майбутнє.

Чим більше взаємних інтересів, тим значніший вплив сім'ї на формування особистості кожного із її членів. Ніщо так не цементує родину, як спільні захоплення. Маючи спільні інтереси і захоплення рідним і близьким краще знаходити теми для спілкування. Захоплення допомагають зберегти дружбу і взаєморозуміння в родині, зближують батьків і дітей.

Звісна річ у вихованні дітей дорослим слід керуватися високими моральними цінностями, забезпечуючи своїм дітям найважливішу духовну підтримку: щиру пораду, доброзичливу увагу, співчутливе ставлення до іншого і готовність допомогти. Тільки за таких умов батьки зможуть отримати від своїх дітей особливі «плоди» добродійності. Але всі зусилля дорослих повинні бути представлені не тільки на словах, а й у власних прикладах і вчинках, завжди в усіх проявах утверджувати цінність здоров'я, щастя, дружби, родини, співпереживання тощо.

Виходячи з сказаного хочеться сказати, що тільки від дорослих, батьків багато в чому буде залежати, якими моральними «категоріями» дитина мислитиме, якими очима бачитиме світ. І тільки вони мають можливість створити в ній правильне бачення світу.

Звісно, якими цінностями володітимуть батьки те вони передають у спадок своїм дітям. Дитина наслідує дорослих безупинно, переймаючи їх манеру поведінки, запозичуючи у них оцінку людей, подій, речей. Саме від ціннісних орієнтацій дорослих буде залежати, якими очима бачитиме світ їх

дитина. Тому специфіка становлення особистості на етапі дошкільного дитинства потребує від батьків створення соціокультурного розвивального середовища та адекватної психологічної атмосфери в процесі становлення ціннісних орієнтацій дитини. І, якщо, вчасно, на ранніх етапах становлення особистості дитини не сформувати етичні цінності і етичні почуття і відчуття, які складають основу ціннісних орієнтацій, в майбутньому це може позначатися нездатністю до глибоких ціннісних почуттів дружби, любові, співчуття тощо.

Найкращий спосіб виховати дітей хорошими – зробити їх щасливими. Переживання радості і щастя в сім'ї приходить завжди на допомогу батькам в будь – яких складних ситуаціях. Але зробити дітей щасливими можуть тільки щасливі батьки. Спирайтеся на сильні сторони її особистості. Не треба соромитися демонструвати дитині свою любов. Нехай вона зрозуміє, що ви любитимете її за будь-яких обставин.

Література

1. Воспитание гуманных чувств у детей. / Котырло В.К., Кулачковская С.Е., Ладывир С.А. [и др.]. Под ред. Л.Н. Проколиенко, В.К. Котырло. Киев : Рад. шк., 1987. 174 с.
2. Нравственное воспитание в детском саду. / под ред. В.Г. Нечаевой и Т.А. Марковой. Москва : Просвещение, 1978. 256с.
3. Психічний розвиток дитини-дошкільника: навч. посіб. для педагогів, психологів, вихователів дит. дошк. закладів, студ. сер. і вищ. пед. закладів, батьків / С.Є. Кулачківська (наук. ред.), С.О. Ладивір, Т.О Піроженко та ін. Київ : Світич, 2004. 75 с. (Бібліотека Журналу «Дошкільне виховання»).
4. Токарева Л.Д. Формування ціннісних орієнтацій як чинник моральності дошкільників у сучасному соціопросторі. *Актуальні проблеми психології*: зб. наук. пр. Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. [гол. ред. СД. Максименко]. Київ : Вид – во «Срібна Хвиля», 2012. Т. IV. Психологія розвитку дошкільника. Випуск 8. С. 280–298.

5. Токарева Л.Д. Моральний розвиток дошкільника в сучасній сім'ї. *Збірник наук. пр. Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки)*. 2010. №3. С. 68–73. Бердянськ : БДПУ.
6. Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі : навч.-метод. посіб. /Т.О. Піроженко, Л.І. Соловйова та ін.; [за ред. Т.О. Піроженко]. Київ : Видавничий дім «Слово», 2016. 248 с.

References

1. Prokolienko, L.N., Kotyrlo, V.K. (Eds.). (1987). *Vospitanie humannykh chuvstv u detei [The education of humane feelings in children]*. Kyiv : Rad. Shkola. 174 p. [in Ukrainian].
2. Nechaeva, V.H., Markova, T.A. (Eds.). (1978). *Nravstvennoe vospitanie v detskom sadu [Moral education in kindergarten]*. Moscow : Prosveshchenie. 256 p. [in Russian].
3. Kulachkivska, S.Ye. (Ed.), Ladyvir, S.O., Pirozhenko, T.O. et al. (2004). *Psykhichnyi rozvytok dytyny doshkilnyka [Psychic development of a child-preschool]*. Kyiv : Svituch. (Biblioteka Zhurnalu Doshkilne bykhovannia). 75 p. [in Ukrainian].
4. Tokareva, L.D. (2012). Formuvannya tsinnisnykh oriientsatsii yak chynnyk moralnosti doshkilnykiv u suchasnomu sotsioprostori [Formation of value orientations as a factor in the morality of preschoolers in contemporary social space.] *Aktualni problemy psykholohii – Actual problems of psychology: Collection of scientific works of the H.S. Kostyuk Institute of Psychology NAPN of Ukraine*. (Vols. IV, issue 8). (pp. 280–298). Kyiv : «Sribna Xvylya» [in Ukrainian].
5. Tokareva, L.D. (2010). Moralnyi rozvytok doshkilnyka v suchasni simi [Moral development of a preschool child in the current in family]. *Pedayoyichni nauky – Pedagogical Sciences : Collection of scientific works Berdyansk State Pedagogical University*. № 3, (pp. 68–73). Berdyansk : BDPU. [in Ukrainian].

6. Pirozhenko, T.O, Soloviova, L.I. et.al. (2016). *Tsinnisni oriyentatsiyi dytyny u doroslomu sviti [Values of the child in the adult world]*. T.O. Pirozhenko (Ed.). Kyiv : Vy`davny`chy`j Dim «Slovo». 248 p. [in Ukrainian].

УДК 159.922.27

ОСНОВИ СІМЕЙНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКА

Федорчук О. І.

науковий співробітник лабораторії психології дошкільника

Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України

orcid.org/0000-0001-8942-7008

В статті проводиться експериментальний аналіз особливостей та психолого-педагогічних умов сімейної соціалізації старшого дошкільника. Узагальнення результатів, отриманих в рамках дослідження специфіки становлення ціннісних орієнтацій старших дошкільників в умовах сім'ї, наочно підтверджують роль близького дорослого в процесі соціалізації дитини. Розкривається значення сім'ї в процесі зародження самодостатньої особистості. Визначається вплив суб'єкт-суб'єктних взаємин дитини з близькими дорослими на формування родинно-побутової компетенції.

Ключові слова: *сімейна соціалізація, батьківська відповідальність, дошкільне дитинство, суб'єктність, суб'єкт-суб'єктна взаємодія.*

Федорчук Е.И. Основы семейной социализации дошкольника.

В статье проводится экспериментальный анализ особенностей и психолого-педагогических условий семейной социализации старшего дошкольника. Обобщение результатов, полученных в рамках исследования специфики становления ценностных старших дошкольников в условиях семьи, наочно подтверждает роль близкого взрослого в процессе социализации ребенка. Раскрывается значение семьи в процессе зарождения самодостаточной личности. Определяется влияние субъект-субъектных